

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-308-4-41>

УДК 339.13:637.1:339.9:061.1(477)ЄС

Віталій РАДЬКО

Національний університет біоресурсів і природокористування України

<https://orcid.org/0000-0002-6740-9527>

vitrادko@ukr.net

Марат ІББАТУЛІН

Національний університет біоресурсів і природокористування України

<https://orcid.org/0000-0001-8765-6261>

imi_1@ukr.net

Іван СВИНОУС

Білоцерківський національний аграрний університет

<https://orcid.org/0000-0002-0346-1596>

isvinous@ukr.net

Юлія СІРА

НДІ «Інститут продовольчих ресурсів» НААН України

<https://orcid.org/0000-0002-9365-637x>

Sira_Yulia@ukr.net

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ МОЛОКА В УМОВАХ ЧЛЕНСТВА УКРАЇНИ В ЄС

Стаття присвячена оцінці організаційно-економічних засад функціонування ринку молока в умовах членства України в ЄС. Встановлено основні причини скорочення поголів'я корів як в сільськогосподарських підприємствах, так і господарствах населення. Доведено, що в нинішніх умовах суб'єкти підприємницької діяльності виробники продукції молочного скотарства не мають можливості здійснювати навіть просте відтворення поголів'я корів за рахунок власних джерел. На сьогодні система племінної служби, яка існувала раніше в Україні й давала змогу вести племінну справу на належному рівні, не діє. Тому подальше підвищення продуктивності та покращення показників відтворення тварин є вкрай проблематичними через відсутність сучасної системи селекції у тваринництві.

Встановлено, що більшість молочнотоварних ферм пройшли етап модернізації матеріально-технічної бази, що забезпечує виробництво високоякісної молока. На нашу думку, суб'єкти підприємницької діяльності в сфері агробізнесу – виробники молока можуть скласти гідну конкуренцію сільськогосподарським товаровиробникам з країн ЄС при наявності ефективності державної підтримки молочного скотарства та дотриманні партнерських взаємовідносин з переробними підприємствами та торгівлею. Впровадження інноваційних технологій в молочне скотарство, особливо сільськогосподарських підприємств, забезпечує високий рівень молочної продуктивності корів, що відповідає відповідним значенням середньорічних надоїв більшості країн Європейського Союзу. Аналіз переваг і ризиків для молочного скотарства від участі України в ЄС дає можливість визначити напрями національної політики стосовно зниження ризиків, нейтралізації негативних наслідків і прискорення реалізації переваг від лібералізації торговельних режимів: сприяння експорту з метою розширення зовнішніх ринків збуту для українських експортерів молокопродукції; стимулювання внутрішнього попиту на молоко і молокопродукти; підвищення конкурентоспроможності вітчизняних виробників молока і молокопродуктів на основі підвищення якості й безпеки продукції за рахунок впровадження міжнародних стандартів якості; забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників на внутрішніх і зовнішніх ринках відповідно до дієвих заходів державної підтримки змішаних сільськогосподарських підприємств – виробників молока з метою залучення приватних інвестицій для їх розвитку; уникнення негативних впливів на особисті селянські господарства на ґрунті розвитку обслуговуючої та збутової кооперації, формування відповідної інфраструктури, фінансової підтримки процесу трансформації товарних особистих селянських господарств у малі суб'єкти агробізнесу – виробників молока; сприяння розвитку сільської місцевості, активне використання переваг «зеленої скриньки» Світовою організацією торгівлі.

Ключові слова: молочне скотарство, ЄС, сільськогосподарське підприємство, господарство населення, державна підтримка.

Vitaliy RADKO, Marat IBATULLIN

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Ivan SVYNOUS

Bila Tserkva National Agrarian University

Yulia SIRA

National Scientific Centre "Institute Of Agriculture Of The National Academy Of Agrarian Sciences Of Ukraine"

ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC PRINCIPLES OF THE FUNCTIONING OF THE MILK MARKET UNDER THE CONDITIONS OF UKRAINE'S MEMBERSHIP IN THE EU

The article is devoted to the assessment of the organizational and economic basis of the functioning of the milk market in the conditions of Ukraine's membership in the EU. The main reasons for the reduction of the number of cows both in agricultural enterprises and households have been established. It has been proven that in the current conditions, the subjects of entrepreneurial activity - producers of dairy products do not have the opportunity to carry out even a simple reproduction of the cow population at the expense of their own sources. Today, the system of tribal service, which existed earlier in Ukraine and made it possible to conduct tribal affairs at the proper level, does not work. Therefore, further increase in productivity and improvement of animal reproduction indicators are extremely problematic due to the lack of a modern breeding system in animal husbandry.

It has been established that most dairy farms have passed the stage of modernization of the material and technical base,

which ensures the production of high-quality milk. In our opinion, subjects of entrepreneurial activity in the field of agro business - milk producers can compete with agricultural producers from EU countries in the presence of effective state support for dairy farming and the observance of partnership relations with processing enterprises and trade. The introduction of innovative technologies in dairy farming, especially agricultural enterprises, ensures a high level of milk productivity of cows, which corresponds to the corresponding values of the average annual milk yield of most countries of the European Union.

The analysis of benefits and risks for dairy farming from Ukraine's participation in the EU makes it possible to determine the directions of the national policy in terms of reducing risks, neutralizing negative consequences and accelerating the realization of benefits from the liberalization of trade regimes: promotion of exports with the aim of expanding foreign sales markets for Ukrainian exporters of dairy products; stimulation of domestic demand for milk and milk products; increasing the competitiveness of domestic producers of milk and milk products on the basis of improving the quality and safety of products due to the implementation of international quality standards; ensuring the competitiveness of domestic producers on domestic and foreign markets in accordance with effective state support measures for mixed agricultural enterprises - milk producers with the aim of attracting private investments for their development; avoiding negative impacts on personal peasant farms on the basis of the development of service and sales cooperation, the formation of the appropriate infrastructure, financial support for the process of transformation of commercial personal peasant farms into small agribusiness subjects - milk producers; promotion of rural development, active use of the benefits of the "green box" by the World Trade Organization.

Key words: dairy farming, EU, agricultural enterprise, household economy, state support.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Отримання статусу «кандидата на членство в ЄС» вимагає перегляду основних позицій щодо розвитку ринку молока України та його інтеграції в єдиний європейський ринок. Ще 1995 року Україна посідала 6-те місце у світі за обсягами виробництва молока. Більше вироблялося лише у США, Росії, Німеччині, Індії та Франції. Якщо в 1990 році поголів'я корів становило 8,5 млн голів, які давали 18,5 млн тонн молока, то на кінець 2021 році в господарствах усіх категорій утримувалося 1,5 млн корів і лише 8,7 млн тонн молока. Експорт теж зменшується рік у рік, тільки з 2019 року продаж молочної продукції за кордон знизився на 20%. Натомість імпорт зростає шаленими темпами. Так, із 2018 року імпорт молочних продуктів зріс на 278%. Необхідно зазначити, що з 2020 р. Україна має негативне сальдо в зовнішній торгівлі молокопродуктами.

Отже, Україна втрачає галузь, а разом із нею й недоотримані доходи, робочі місця, самозайнятість сільського населення, розвиток сільської місцевості, продовольчу безпеку, а ще якісне харчування. Адже ще одна проблема ринку без достатньої кількості сировини – фальсифікат.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Вагомим внеском в опрацювання напрямів стратегічного розвитку молочного скотарства стали праці вітчизняних учених-аграрників: А. Заїнчковський [1], О. Козак [2], В. Ніценка [7], Д. Шиян [4] та багатьох інших науковців. Їхні праці були спрямовані на дослідження організаційно-економічних засад функціонування молочного скотарства України.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття
Проте, набуття Україною статусу «кандидата в члени країн ЄС» вимагає перегляду ролі і місця вітчизняного молочного скотарства в продовольчому забезпеченні та конкурентоспроможності в порівнянні з західними країнами.

Формулювання цілей статті

Метою проведеного дослідження є оцінка сучасного стану розвитку молочного скотарства в умовах набуття статусу «кандидата в члени країн ЄС» та розробка практичних рекомендацій щодо підвищення рівня конкурентоспроможності в порівнянні з європейськими товаровиробниками.

Виклад основного матеріалу

Нині за даними Державної служби статистики України продовжується негативна тенденція щодо зниження поголів'я корів як в сільськогосподарських підприємствах так і господарствах населення (рис. 1).

До основних першопричин скорочення поголів'я корів в сільськогосподарських підприємствах відноситься трансформація галузі, яка націлена на покращення економіки виробництва, передбачає збут корів із низькою продуктивністю. Крім того, у 2019 році цей сектор сколихнув додатковий серйозний чинник – ухвалення Закону про обіг земель сільськогосподарського призначення, який у першій редакції не враховував інтереси середніх та малих виробників, інтереси молочної галузі, тож процеси скорочення суттєво посилюються. У таких умовах частина неефективних підприємств повністю закрили молочний напрямок бізнесу, а частина максимально скоротила поголів'я низькопродуктивної худоби для акумуляції коштів.

Але основною причиною складної ситуації в корпоративному секторі аграрної економіки є відсутність зваженої довгострокової державної політики у цій сфері. Дається взнаки, зокрема, характерна для останніх десятиліть її хаотичність і непрогнозованість. При цьому необхідно відзначити, що саме вище значена обставина не сприяє залученню приватних інвестицій в розвиток молочного скотарства корпоративного сектору, зокрема в модернізацію її матеріально-технічної бази, що негативно впливає на

рівень конкурентоздатності молочної продукції як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринку за якісними і вартісними показниками [1].

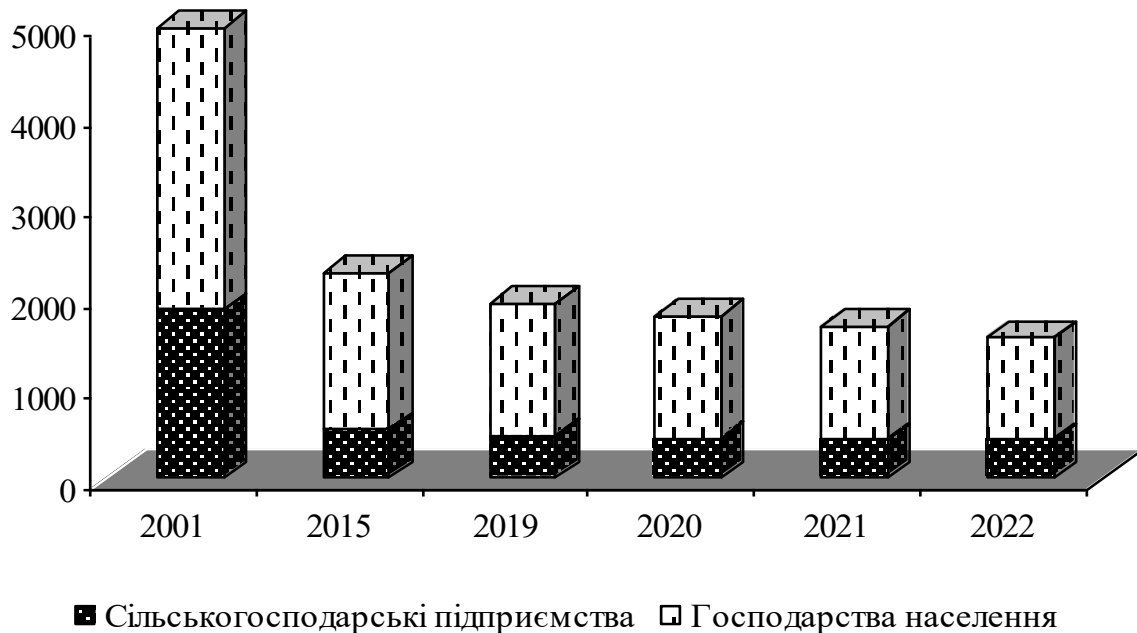

Рис. 1. Динаміка поголів'я корів в сільськогосподарських підприємствах та господарствах населення станом на 1 січня (тис. гол.)

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України.

Основні причини скорочення поголів'я корів в господарствах населення – занижена вартість сировини низьких сортів, які виробляють більшість сільських домогосподарств, що призводить до втрати економічної зацікавленості в утриманні корів. До інших, не менш важливих причин, належать зменшення чисельності працездатного населення сільської місцевості, внутрішня та зовнішня трудова міграція [2].

Необхідно відзначити, що нині основна тенденція у західному молочному скотарстві зараз – значне скорочення поголів'я та ферм за рахунок підвищення кількості та якості молока, яке одержують від однієї корови [3]. Так, корова в Німеччині дає молока стільки, скільки в Україні одержують від двох. Щорічно зростає сумарний показник білка та жиру у продукції. Значно вищою є тривалість життя поголів'я – є корови на 6-7 лактацій. В Україні в сільськогосподарських підприємствах, які використовують інтенсивні технології виробництва молока термін утримання корів становить 2-3 лактації.

Вище зазначені результати досягаються за рахунок вмілого господарювання, складання раціону, виходячи з показників жирності та білка, можливості уникнути фінансових втрат завдяки своєчасному попередженню захворюваності тварин.

Відсутність інвестицій в розвиток молочного скотарства, зокрема в племінне створює обставину, коли сільськогосподарські підприємства за рахунок власних джерел не зможуть здійснювати навіть просте відтворення поголів'я корів [4]. Свідченням цього є низькі показники виходу телят на 100 корів в сільськогосподарських підприємствах (рис. 2).

Крім того, інтенсивне використання корів як засобу виробництва молока призводить до суттєвого скорочення періоду корисного використання (2-3 лактації) та зростання відсотка їх яловості [5]. Отже, слід на державному та регіональному рівнях приділити пильну увагу розвитку племінних господарств, які є джерелами постачання високопродуктивних сільськогосподарських тварин для сільськогосподарських підприємств – виробників молока. Вважаємо за необхідне відновити систему адресної підтримки племінних господарств у молочному скотарстві для часткової компенсації витрат, пов'язаних з утриманням та вирощуванням племінних тварин.

На сьогодні система племінної служби, яка існувала раніше в Україні й давала змогу вести племінну справу на належному рівні, не діє. Тому подальше підвищення продуктивності та покращення показників відтворення тварин є вкрай проблематичними через відсутність сучасної системи селекції у тваринництві.

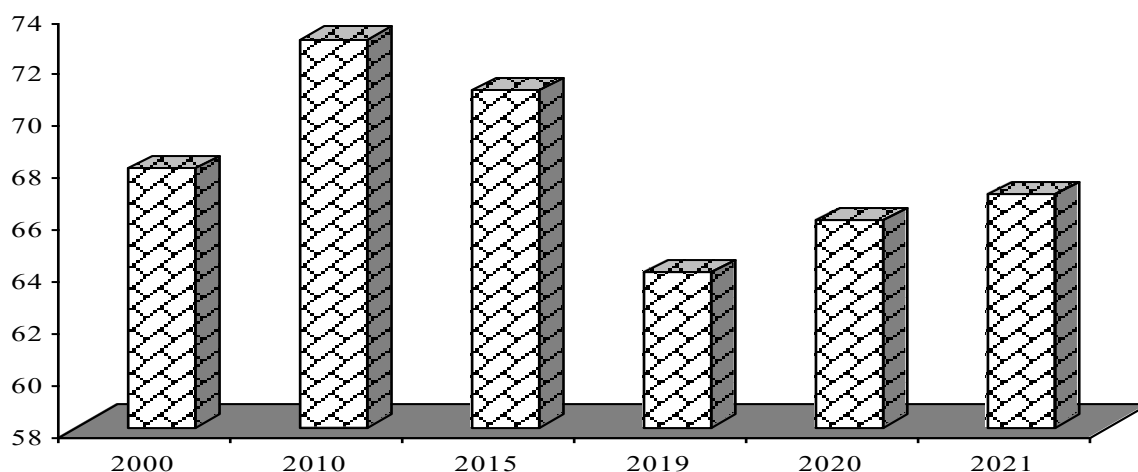

Рис. 2. Вихід телят на 100 корів в сільськогосподарських підприємствах (гол.)

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України.

Необхідно відзначити, що в корпоративному секторі аграрної економіки поголів'я корів сконцентровано в сільськогосподарських підприємствах, які утримують 100 і більше корів, що відповідає типовій європейській молочній фермі (табл. 1).

Таблиця 1

Групування підприємств за кількістю корів на 01 січня 2022 року

Показник	Кількість підприємств		Кількість тварин	
	одиниць	у % до загальної кількості	тис. голів	у % до загальної кількості
Підприємства	1686	100,0	424,6	100,0
з них мали, голів				
до 50	536	31,8	9,4	2,2
50–99	203	12,0	14,5	3,4
100–499	716	42,5	177,8	41,9
500–999	150	8,9	100,1	23,6
більше 1000	81	4,8	122,8	28,9

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України.

Більшість молочнотоварних ферм пройшли етап модернізації матеріально-технічної бази, що забезпечує виробництво високоякісної молока. На нашу думку, суб'єкти підприємницької діяльності в сфері агробізнесу – виробники молока – можуть скласти гідну конкуренцію сільськогосподарським товаровиробникам з країн ЄС при наявності ефективності державної підтримки молочного скотарства та дотриманні партнерських взаємовідносин з переробними підприємствами та торгівлею.

Вважаємо, що підприємства, які утримують менше 50 корів, слід розглядати як дрібні, в них досягнення прибутковості виробництва молока позбавлене перспектив; малі підприємства, що утримують від 50 до 200 корів, лише в короткостроковій перспективі забезпечуватимуть безбиткове ведення галузі; основою для конкурентоспроможного виробництва молока можуть бути середні підприємства, які утримують від 200 до 500 корів і, що ймовірно, великі (500 корів і більше), оскільки саме ці групи сільгоспідприємств конкурентоспроможні на ринку молока.

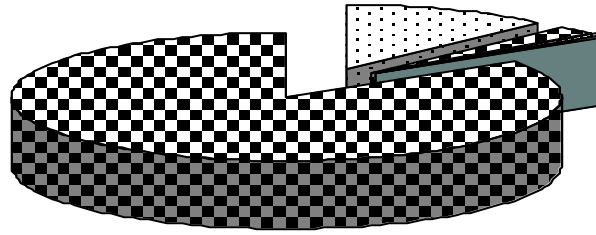
Успішне вирішення завдання забезпечення населення країни молоком і молочними продуктами можливо в тому разі, коли вся сукупність галузей і підгалузей сільського господарства та промисловості, заготівельні й торговельні організації, що забезпечують виробництво, транспортування, зберігання, переробку та реалізацію молока і продуктів його переробки утворюють збалансовану цілісну систему, в якій молочне скотарство є найважливішою ланкою регіонального молокопродуктового підкомплексу [6]. Саме рівень спеціалізації цієї галузі визначає і в подальшому багато в чому визначатиме ефективність усіх учасників молокопродуктового ланцюга, надійність постачання ними продукції населенню країни.

Соціально-економічні процеси, які відбуваються в нашій державі призвели до того, що переважна 84 % сільських домогосподарств не утримують корів. Із тих, що утримують, переважна більшість мають в користуванні 1 корову, що є свідченням орієнтації на соцзабезпечення.

Проте, 0,8 % сільських домогосподарств утримують 3 і більше корови, що на нашу думку при виваженій державній підтримці можуть стати основою створення молочних сімейних ферм.

Впровадження інноваційних технологій в молочне скотарство, особливо сільськогосподарських

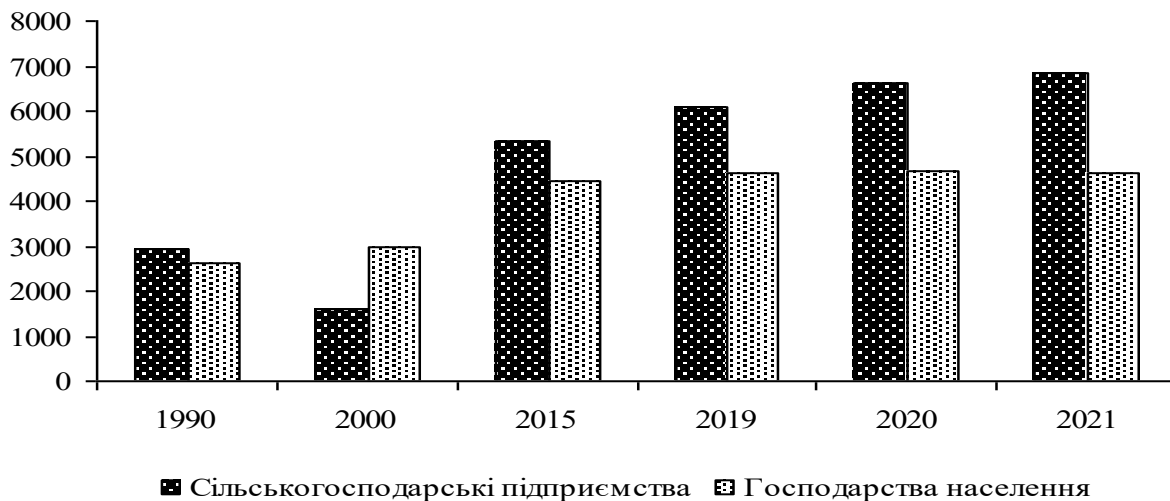
підприємств забезпечує високий рівень молочної продуктивності корів, що відповідає відповідним значенням середньорічних надоїв більшості країн Європейського Союзу (рис. 4). Проте, на нашу думку, існують резерви щодо її підвищення, зокрема в господарствах корпоративного сектору аграрної економіки.

- Домогосподарства, які утримують 1 голову
- Домогосподарства, які утримують 2 голови
- ▣ Домогосподарства, які утримують 3 голови
- Домогосподарства, які утримують 4 і більше голови
- Домогосподарства, які не утримують корів

Рис. 3. Розподіл сільських домогосподарств щодо утримання корів (%)

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України.

■ Сільськогосподарські підприємства ▣ Господарства населення

Рис. 4. Динаміка середньорічної продуктивності корів в сільськогосподарських підприємствах та господарствах населення (кг/корову)

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України.

Протягом 2010–2021 рр. закупівля племінного молодняку великої рогатої худоби сільськогосподарськими підприємствами знизилася на 77,6%, а його реалізація суб'єктами племінної справи – на 63,1%, що потребує реалізації термінових державних заходів з припинення спаду і налагодження відтворення племінного молодняку до науково обґрунтованого рівня. Насамперед слід забезпечити підвищення економічного статусу племінних підприємств, посилити їх роль в інтенсивному й ефективному розвитку молочного скотарства шляхом більш активного державного регулювання господарсько-економічної діяльності, матеріально зацікавити їх у підвищенні продуктивності худоби, виробництві продукції високої якості, що користується попитом [7].

Посилення вимог до якості молокопродуктів як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках змушує молокопереробних підприємств орієнтуватися на молокосировину сільськогосподарських підприємств, технологія виробництва в більшості з них адаптована до нинішніх умов (табл. 2). Дана обставина сприяє нарощенню молока сільськогосподарських підприємств, що надходить на переробку. При цьому суттєво скорочується надходження молока від господарств населення, що викликано як низькою якістю, так і високими логістичними витратами.

Таблиця 2

Динаміка надходження молока на підприємства, що займалися її переробкою (тисяч тонн)

Показник	Рік					2021 р. в % до	
	2010	2015	2019	2020	2021	2010 р.	2020 р.
Загальне надходження	4793,2	4251,2	3800,0	3511,8	3197,8	66,7	91,1
Куплено – усього	4737,2	4089,8	3461,5	3289,1	3031,9	64,0	92,2
у тому числі у							
підприємств	2193,0	2743,7	2610,4	2556,0	2477,9	113,0	96,9
господарств населення	2544,2	1346,1	851,1	733,1	554,0	21,8	75,6
Надійшло на перероблення молока, виробленого переробними підприємствами	13,9	23,6	20,4	20,1	17,8	128,1	88,6
Прийнято на давальницьких засадах	42,1	137,8	318,1	202,6	148,1	351,8	73,1

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України.

За даними Державної служби статистики України сільськогосподарські підприємства реалізують переробним підприємствам в головним чином молоко «Екстра» та вищого гатунку, що на основі європейських стандартів дає можливість забезпечити виробництво молокопродуктів, які можуть бути експортовані в країни ЄС, господарства населення – першого гатунку, що використовується для виробництва сухого молока, тощо (рис. 5).

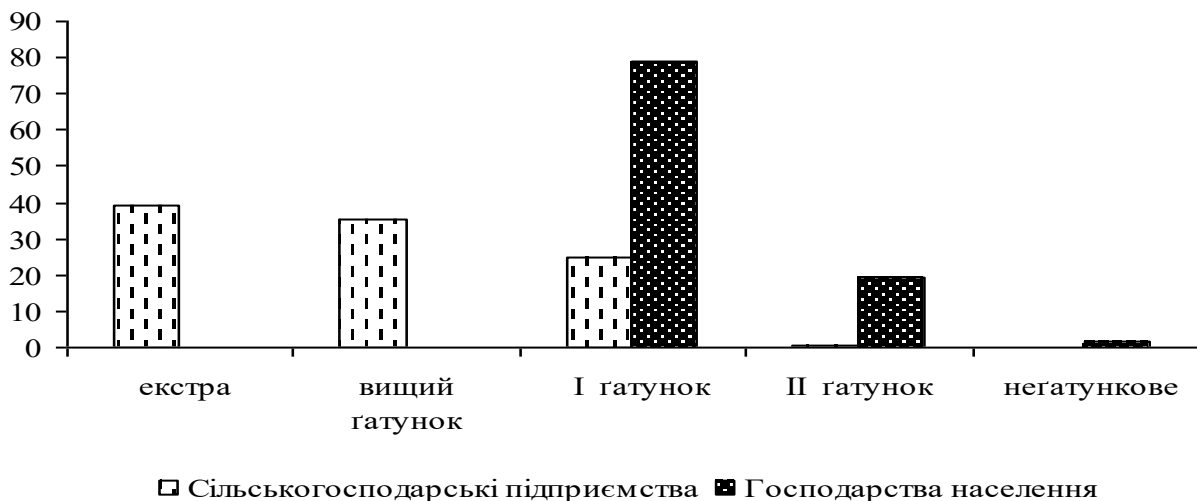

Рис.5. Структура надходження молока від сільськогосподарських підприємств та господарств населення на переробні підприємства за рівнем гатурковості (%)

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України.

Відповідно до вимог до чинного законодавства переробні потужності мають відмовитися від приймання та закупівлі молока першого гатурку з 01.01.2023.

Враховуючи значний обсяг молока I гатурку, що виробляється дрібнотоварними виробниками, можна передбачити ризик дефіциту молока, як сировини, та, як наслідок, підвищення ціни на молочні продукти.

Враховуючи вищевикладене, можна стверджувати, що наразі виробництво та обіг молока, що виробляється дрібнотоварними виробниками, врегульовано неефективно.

Одним із чинників стимулювання нарощення обсягів виробництва високоякісного молока є високий рівень закупівельних цін. Як свідчить аналіз цінової ситуації на ринку молока в 2021 р. Такий рівень цін на сировину в Україні значно перевищував середній показник країн Євросоюзу. В Угорщині, Латвії, Словаччині та Польщі вартість не перевищує 32-33 євро за 100 кг. В Україні ціна на молоко в кінці 2021 року становила 41 євро на високогатуркове молоко від сільськогосподарських підприємств. Дана обставина викликана в першу чергу дефіцитом молока класу «екстра» та вищого гатурку на внутрішньому ринку, відсутність ефективної державної підтримки виробників молока та контролю за формуванням цін на всіх етапах товароруху сільськогосподарської продукції.

Протягом тривалого часу відбувається процес поступової адаптації українського законодавства до вимог Європейського Союзу в наслідок якого було прийнято:

Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», яким регламентовано порядок забезпечення безпечності та окремих показників якості харчових продуктів, в тому числі молока.

Закон України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин», яким визначено засади державного контролю, що здійснюється з метою перевірки дотримання операторами ринку Закону;

наказ Мінагрополітики від 12.03.2019 № 118 «Про затвердження Вимог до безпечності та якості молока і молочних продуктів» (далі – наказ 118), зареєстрований в Міністерстві юстиції України 07.06.2019 за № 593/33564, яким встановлено вимоги до безпечності та якості молока і молочних продуктів.

В травні 2022 р. був прийнятий до практичної реалізації Наказ від 07.04.2022 № 209 Міністерства аграрної політики та продовольства України «Про затвердження Гігієнічних вимог до дрібнотоварного виробництва та обігу молока», який покликаний на створення сприятливого клімату для ведення діяльності дрібнотоварними господарствами, встановлення чітких та ефективних вимог державного регулювання виробництва молока та буде сприяти підвищенню безпечності і якості молока.

На нашу думку практична реалізація не потребує додаткових матеріальних та інших витрат з боку споживачів. Однак можливе незначне підвищення цін на молочні продукти. Для 126 581 домогосподарств, що утримують менше 3 голів корів (джерело даних Держстат), будуть разові витрати на придбання доїльного обладнання.

Оскільки статистичні дані щодо вартості доїльного обладнання відсутні для обрахунку використано середню ринкову ціну через Інтернет ресурс. Витрати на одне домогосподарство буде становити близько 14 000 грн. Відповідно загальна сума витрат буде не менша 1 772 134 тис. грн.

Оцінюючи нинішній стан розвитку молочного скотарства можемо наголосити, що вітчизняним товаровиробникам складно конкурувати з виробниками молока в ЄС, оскільки останні отримують значні фінансові ресурси на свій розвиток у вигляді державної підтримки. в ЄС фермери отримують дотації в розмірі 13-14 євроцентів на літр при собівартості виробництва 43-44 євроценти [8]. Крім того, ПДВ на продукти харчування в ЄС становить 7% проти 20% в Україні. В Польщі запроваджується тимчасове зниження ставок ПДВ на продукти харчування та пальне у період з 1 лютого 2022 року до 31 липня 2022 року. Нульовий ПДВ має знизити ціни продуктів для споживачів, адже він діятиме у всьому ланцюгу постачання харчів для аграріїв, які здають вирощене на переробку, для торгівців харчами та для кінцевих споживачів, який ці харчі купують. Польща протягом 2003-2018 років отримала на розвиток молочної галузі 29 млрд євро, Німеччина – 64 млрд євро. Обсяги фінансових ресурсів, які спрямовані на підтримку молочного тваринництва на цьому фоні виглядають незначними.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Аналіз переваг і ризиків для молочного скотарства від участі України в ЄС дає можливість визначити напрями національної політики стосовно зниження ризиків, нейтралізації негативних наслідків і прискорення реалізації переваг від лібералізації торговельних режимів: сприяння експорту з метою розширення зовнішніх ринків збуту для українських експортерів молокопродукції; стимулювання внутрішнього попиту на молоко і молокопродукти; підвищення конкурентоспроможності вітчизняних виробників молока і молокопродуктів на основі підвищення якості й безпеки продукції за рахунок впровадження міжнародних стандартів якості; забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників на внутрішніх і зовнішніх ринках відповідно до дієвих заходів державної підтримки змішаних сільськогосподарських підприємств – виробників молока з метою залучення приватних інвестицій для їх розвитку; уникнення негативних впливів на особисті селянські господарства на ґрунті розвитку обслуговуючої та збутової кооперації, формування відповідної інфраструктури, фінансової підтримки процесу трансформації товарних особистих селянських господарств у малі суб'єкти агробізнесу – виробників молока; сприяння розвитку сільської місцевості, активне використання переваг «зеленої скриньки», Світовою організацією торгівлі.

Забезпечення продовольчої безпеки в межах фізіологічних норм споживання молокопродуктів українського виробництва може бути гарантовано розвитком високотехнологічного виробництва, підвищенням продуктивності корів та створенням стійких молочних зон на території України. Це вимагає державної підтримки у будівництві та реконструкції потужностей по виробництві молока та його переробці, що сприятиме виробництву експорто-орієнтованої продукції, створюючи додану вартість.

Існуюча система селекції у тваринництві за окремими параметрами (збір інформації, випробування і методологія оцінки племінної цінності тварин, механізмів управління та підтримки від держави тощо) не відповідає міжнародним стандартам і комплексно не діє. Як наслідок, це впливає на зниження конкурентоспроможності вітчизняних племінних ресурсів порівняно з іноземними, та збільшення обсягів їх імпорту. Тому доцільно визначити джерела фінансування запровадження системи селекції у тваринництві України, яка відповідатиме міжнародним стандартам.

Література.

1. Заїнчковський А. О., Кривун М. В. Ефективність господарського механізму взаємодії учасників молочного ринку та функціонування молокопереробних підприємств. Економіка АПК. 2021. № 10. С. 30-42.

2. Козак О. А., Козак М. І. Молокопродуктовий підкомплекс у реалізації цілей сталого розвитку. Економіка АПК. 2021. № 8. С. 40-57.
3. Юрченко Н. С. Стратегічні орієнтири підприємств молокопродуктового під комплексу. Молодий вчений. 2021. № 1(2). С. 220-231.
4. Шиян Д. В., Чумак Г. М. Рівень розвитку молочного скотарства як фактор формування молокопродуктового підкомплексу в регіонах. Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки. 2019. № 1. С. 82-90.
5. Паска І. М., Гринчук І. Ю., Артимонова І. В. Організаційно-економічні відносини в ланцюзі поставок молока та молокопродукції. Економіка та управління АПК. 2020. № 2. С. 73-82.
6. Шиян Н., Колоша В. Формування ціни на молоко в Україні в контексті світових тенденцій. Agricultural and resource economics: international scientific e-journal. 2020. Vol. 6, № 4. С. 232-250.
7. Ніценко В. С., Данько Ю. І. Розвиток виробництва молока в Україні та економічна стійкість молокопродуктового під комплексу. Український журнал прикладної економіки. 2019. Т. 4, № 4. С. 8-15.
8. Іщук С. О., Ляховська О. В. Розвиток молокопереробних виробництв у регіонах України: сировинний аспект. Регіональна економіка. 2020. № 1. С. 42-51.

References

1. Zainchkovskyi A. O., Kryvun M. V. Efektyvnist hospodarskoho mekhanizmu vzaiemodii uchasnykiv molochnoho rynku ta funktsionuvannia molokopererobnykh pidpriemstv. Ekonomika APK. 2021. № 10. S. 30-42.
2. Kozak O. A., Kozak M. I. Molokoproduktovyi pidkompleks u realizatsii tsilei staloho rozvytku. Ekonomika APK. 2021. № 8. S. 40-57.
3. Yurchenko N. S. Stratehichni oriientyry pidpriemstv molokoproduktovoho pid kompleksu. Molodyi vchenyi. 2021. № 1(2). S. 220-231.
4. Shyian D. V., Chumak H. M. Riven rozvytku molochnoho skotarstva yak faktor formuvannia molokoproduktovoho pidkompleksu v rehionakh. Visnyk KhNAU. Serii: Ekonomichni nauky. 2019. № 1. S. 82-90.
5. Paska I. M., Hrynchuk I. Yu., Artimonova I. V. Orhanizatsiino-ekonomichni vidnosyny v lantsiuzi postavok moloka ta molokoproduksii. Ekonomika ta upravlinnia APK. 2020. № 2. S. 73-82.
6. Shyian N., Kolosha V. Formuvannia tsiny na moloko v Ukraini v konteksti svitovykh tendentsii. Agricultural and resource economics: international scientific e-journal. 2020. Vol. 6, № 4. S. 232-250.
7. Nitsenko V. S., Danko Yu. I. Rozvytok vyrobnytstva moloka v Ukraini ta ekonomichna stiikist molokoproduktovoho pid kompleksu. Ukrainyskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky. 2019. T. 4, № 4. S. 8-15.
8. Ishchuk S. O., Liakhovska O. V. Rozvytok molokopererobnykh vyrobnytstv u rehionakh Ukrainy: syrovynnyi aspekt. Rehionalna ekonomika. 2020. № 1. S. 42-51..